

DR som gongong i kulturkampen.

af Christian S. Nissen

Det seneste halve års debat om DRs udsendelser og styreform, kritikken af holdningsmæssig ensidighed og venstredrejning og kritikken af kritikerne for at drive politisk-ideologisk hetz har vakt berettiget opsigt. Men det er en misforståelse, når debatten om DR så entydigt kædes sammen med den nuværende regerings erklærede kulturkamp, som mange (også nogle på regeringssiden) forsøger på. Der er snarere tale om en længerevarende udvikling med mange års langsom ændring af DRs oprindelige kulturpolitiske forankring kombineret med fremkomsten af et helt nyt politisk kommunikationsmønster.

Statsradiofonien/DR var i mange år, lige fra begyndelsen i 1925, fast forankret i dét kultur- og oplysningsprojekt, som Folkehøjskole-Venstre og arbejderbevægelsen så som radiofonis vigtigste mission. I et samspil med kirkelige kredse og københavnsk kulturradikalisme, sikrede det en bred ekstern forståelse for og opbakning bag DRs eksistens og programvirksomhed. Og det gav internt på godt og ondt en selvopfattelse præget af den paternalisme, intet dannelsesprojekt helt kan undsige sig.

I dag er billedet unægteligt et noget andet. Der er ikke meget saft og kraft tilbage i Folkehøjskole-Venstres og "arbejderkulturens" folkeoplysnings- og dannelsesprojekt og i de ideologier det udsprang af. Ideologierne er døde, folkeoplysning er ved at blive kompetenceudvikling og kraften i "Forenings-Danmark", har vendt sig mod andre interesseområder end "radiospredning". DR bygger i dag heldigvis på et bredere kulturpolitisk fundament end 1920'ernes dannelsesprojekt. Men med svækkelsen af den oprindelige forankring har vi mistet noget af den klangbund for meningsbrydninger og debat om DR, som i gamle dage gav en forståelse, der rakte videre end til en lidt rutinepræget accept af public service.

I et fremadskuende perspektiv er der først og fremmest grund til at pege på de ændringer i hele det politiske kommunikationsmønster, som i disse år finder sted i flere europæiske lande. Regeringer og politiske partier har gradvist tabt kontrol over og mistet indflydelse på kommunikationsvejene til deres vælgere. Derfor rettes interessen i stadig højere grad mod de offentligt ejede public service stationer. Jeg skal i det følgende illustrere denne udvikling med et par eksempler.

I en dansk sammenhæng må vi tilbage til medielandskabet som det så ud for 75 år siden. Dengang var der i næsten hver købstad fire daglige aviser, som var talerør for hvert sit af de fire dominerende politiske partier. Det var det såkaldte "4-bladssystem". Havde der dengang været fire radiokanaler til rådighed, kunne man meget vel forestille sig en statsradiofoni, hvor hvert af partierne havde fået deres egen kanal. I stedet delte partierne magten over Statsradiofonis ene radiokanal i mellem sig med en meget tæt partipolitisk styring af den monopoliserede programvirksomhed. En kontrol, der gik helt ned til forhåndsgodkendelse af de enkelte udsendelser og bortcensurering af enkeltmedarbejdere med ubelejlige budskaber.

I dag kan en sådan politisk styring være svær at forstå. Men dengang var det, som medieverdenen var indrettet med dens tætte forbindelse til de politiske partier, naturligt at "den der betaler orkestret også bestemmer melodien". I efterkrigsårene blev der - måske også under indtryk af hvor galt det gik med direkte, statslig kontrol med medierne i Hitler-Tyskland - efterhånden skabt en betydeligt større armslængde mellem politikere og programfolk. Men det var

først i 1980'erne, at man - inspireret af de principper der lå til grund for styringen af BBC - nåede til den erkendelse, at også en offentligt ejet medievirksomhed bør ledes efter det publicistiske princip, der er en selvfølge i den skrevne presse: Der skal være et vandtæt skot mellem ejerinteresserne i bestyrelsen og den redaktionelle ledelse. De noget absurde og frugtløse politiske slagsmål for åbent tæppe i Radiorådet i 70'erne var stærkt medvirkende til den erkendelse.

Det førte i slutningen af 80'erne til nyordningen med Radiorådets afskaffelse og indførelse af en bestyrelse udpeget af Folketingets partier. I de første bestyrelsesår var man meget påpasselig med overholdelse af grænsen mellem Folketingets fastlæggelse af rammer, bestyrelsens ansvar for den overordnede styring og generaldirektørens redaktionelle ledelse. Men det er min oplevelse, at der gradvist siden begyndelsen af 90'erne er sket et skred. Folketinget har f.eks. siden midten af 90'erne direkte lovgivet om DRs filmproduktion. Folketingsmedlemmer blander sig gennem spørgsmål til kulturministeren i stadig stigende omfang i programvirksomheden. Og det er ikke kun i den nuværende bestyrelse, at medlemmer har rejst sager, som man næppe ville finde på dagsordenen i et bestyrelsesmøde i Det Berlingske Hus eller på Politiken.

Jeg tror der er en nærliggende forklaring på denne betænkelige udvikling. De politiske partier har i nyere tid mistet deres egne medier og dermed den vigtigste kommunikationskanal til deres vælgere og medlemmer. 4-bladssystemets er inden for de sidste årtier forsvundet og er blevet erstattet af en lille håndfuld såkaldte "omnibusaviser", der henvender sig til et bredt publikum henover alle partigrænser. Hvor Statsradiofonien i sin tid blev etableret som et supplement til avisernes partistyrede kommunikationsapparat, er DR ved at være den eneste kanal til vælgerne, som er underlagt politisk ejerskab og kontrol. Det er på den baggrund - om end ikke forsvarligt så dog forståeligt, at politikere har mere end blot almindelig interesse for, hvordan DR varetager sin rolle i behandling af nyheds- og aktualitetsstoffet.

Det må også være svært for politikere uden videre at acceptere, at der ikke som på alle andre politiske områder følger et ansvar for og en tilsvarende direkte indflydelse på anvendelsen af de 3 mia. kr., som DR får bevilget gennem licensindtægterne. Når man ser, hvor detaljeret Folketinget på andre områder griber regulerende ind, må tilskyndelsen til at tage sig af oplevede fejl og mangler i DRs programvirksomhed være svær at holde i ave. Kulturministerens gode råd til DR for nyligt i Berlingske Tidende om, at man med en årlig bevilling på tre milliarder offentlige kroner skal lytte til hvad samfundet siger og ikke så febrilsk vogte over sin autonomi var formentlig aktualiseret af en enig ny DR-bestyrelses insisteren på at få indføjede en understregning af den politiske uafhængighed i public service kontrakten. Men tilsvarende vejledende bemærkninger er også tidligere - om end ikke i fuld åbenhed - faldet fra den side, som nu er i opposition.

Denne politiske nærtagenhed skyldes måske også, en stadig større del af den politiske beslutningsproces foregår med pressen som aktiv med- og modspiller. Medierne har i et demokrati en vigtig og indiskutabel rolle som en vagthund, der skal opspore fejl og mangler og bide sig fast til en sag er fremlagt og belyst. Men i dag er medierne gået et skridt videre og er tilsyneladende uden videre overvejelser begyndt at acceptere rollen som "den 4. statsmagt". Selvom det nok mest er en talemåde, så er begrebet og den hyppige anvendelse heraf et symbol på en yderst problematisk udvikling, hvor medierne er ved at blive placeret på linie med den lovgivende, udøvende og dømmende magt. Det er særlig betænkeligt fordi denne "4. statsmagts" redaktionel linie og journalistisk indhold ligger - og skal ligge - uden for folkestyrets kontrol.

De skyldige for denne udvikling er ikke blot vi redaktører og vore journalistiske medarbejdere. Politikerne i folketing og kommuner samt alle mulige interesseorganisationer har ydet deres eget selvstændige bidrag. Og det er nok her, vi ser den mest markante nyere udvikling. Politisk kommunikation - som vi f.eks. ser det med "spindoktore" - får i de vestlige lande mere og mere karakter af opinionsstyring og holdningsbearbejdning grænsende til den rene manipulation. Kommunikationen fra en regering og et politisk parti drejer sig ikke bare om at oplyse vælgerne om påtænkte initiativer og forklare politiske standpunkter og trufne beslutninger. Processen vendes stadig oftere om, så kommunikerbarhed og forventninger til mediernes reaktioner bliver afgørende for, hvilke initiativer der tages og hvornår de føres frem. Medierne er i en konstant risiko for at blive gjort til redskaber i regeringers, partiers og interesseorganisationers kommunikationsstrategier.

Hvis denne iagttagelse har noget på sig, er det ikke overraskende at der i den sidste halve snes år er kommet mere politisk fokus på de offentligt ejede medievirksomheder og deres rolle i opinionsdannelsen, således som vi har set det ikke bare i Danmark men også i en række andre europæiske lande med England som et helt frisk eksempel.

Derfor balancerer de offentligt ejede public servicevirksomheder som DR på en skarp æg. I en tid, hvor store internationale mediekoncerner får en stadig større indflydelse på og kontrol over danske medier, er det mere end nogensinde før vigtigt at opretholde en kulturelt og samfundsmæssigt forpligtet medievirksomhed, der er uafhængig af kommercielle interesser. Det er på den baggrund betryggende, at samtlige folketingets partier står fanevagt om DRs eksistens og fortsatte udvikling.

Men hvis der ikke kan sikres public service-medierne en redaktionel og programpolitisk uafhængighed af det offentlige ejerskab (repræsenteret ved Folketing og regering), så er sådanne statsradiofonier måske langt farligere end Murdochs og Berlusconis medieimperier. Det er her vigtigt at erindre sig, at ytrings- og informationsfrihed for halvandet hundrede år siden blev indført i de borgerlige frihedsrettigheder som en beskyttelse af borgerne mod statens overgreb.

DRs balancegang på denne æg forudsætter derfor, at folketingets partier fortsat står vagt om den uafhængighed, som de alle uden undtagelse har erklæret sig som indiskutable tilhængere af. Men det forudsætter naturligvis også, at DR i ord og handling er i stand til at begrunde og berettige sin enestående position i dansk kulturliv og mediepolitik.

I den sammenhæng skal man ikke beklage, at DR bliver brugt som gong-gong, når nogen ønsker at komme til orde i den offentlige debat, så længe det sker i respekt for alsidighed og uafhængighed - og en rimelig grad af sandfærdighed.